

Afrika kolonialeko toponimia

164. arauan, Ipar Afrikako toponimia eman zen; 167. arauan, berriz, Saharaz hegoaldeko toponimia. Biotan, gaur egungo toponimia fisiko-politikoa landu zen. Gaur egungo toponimiaz gainera, bada Afrikako leku-izenetan sail txiki bat, lantzea merezi duena: Afrika kolonialeko toponimia. XIX. eta XX. mendeetan hainbat leku-izen egon ziren indarrean, Europako estatu boteretsuen mendeko lurraldeak izendatzeko erabiliak.

Leku-izen horiek guztiak egun zaharkiturik badaude ere, ez dira desagertu, eta noiznahi agertzen dira Afrikako estatuen historiaz aritzean. Eskoletan ere ohiko ikasgaiak dira kolonizazioa eta deskolonizazioa, eta literaturan, komunikabideetan, entziklopedietan ere agertzen dira. Leku-izen kolonial asko hizkuntzatik hizkuntzara aldatzen dira, hizkuntza bakoitzak bere moldea baitu horrelako izenak adierazteko. Adibidez:

afrikaansa: *Suidwes-Afrika*

alemana: *Südwestafrika*

frantsesa: *Afrique du Sud-Ouest*

gaztelania: *África del Sudoeste*

ingeleza: *South-West Africa*

nederlandera: *Zuidwest-Afrika*

Horregatik, komenigarri deritzo Euskaltzaindiak halako izendapenen euskal ordainak emateari, erabiltzaileen mesedegarri (irakasleak, kazetariak, eskola-materialen sortzaileak, entziklopediagileak...). Guztira, 48 leku-izen biltzen ditu arauak.

Izendapena eratzeko erabilitako joskera-irizpidea

Afrika kolonialeko toponimoetan, maiz agertzen dira *Congo Belge / Congo Belga* egitura toponimoak, hau da, erdaraz [izena + adjektibo erreferentziala] gisako egitura duten toponimoak, non delako izena baita leku-izen bat (adibidez, *Congo*) eta non adjektibo erreferentzialaren jatorria, erreferentzia-izena, beste leku-izen bat baita betiere (adibidez, *Belge/Belga* adjektiboaren jatorrian *Belgique/Bélgica* leku-izena dago).

Halakoetan, euskaraz aukera dago adjektibo erreferentziala izenondoen tokian, izenaren ondoren, jartzeko (*Kongo Belgikarra*) edo izenaren aurrean jartzeko (*Belgikar Kongo*).

Nola jokatu halakoetan, zein hobetsi?

Orain arte arautu diren era horretako toponimoetan, bide hau erabili da: *izena + izenondoa*.

Hona hemen orain arteko arauetan agertzen diren egitura horretako toponimoak:

Guyana Frantsesa, Polinesia Frantsesa, Sahara Espainiarra

Badira bestelako ordena duten toponimo arautuak ere:

Britainiar uharteak, Arabiar Emirerri Batuak, Erromatar Inperioa, Serbiar Errepublika, Dominikar Errepublika, Arabiar Errepublika, Errusiar Federakundea.

Hala ere, adibide horietan guztietan izena ez da leku-izena, izen arrunta baizik (*uharte, emirerri, inperio, errepublika, federakundea*).

Horiek horrela, *Polinesia Frantsesa* moldea hobetsi da era horretako izendapenak eratzeko; hau da, *Kongo Belgikarra* eta ez *Belgikar Kongo*. Molde hori, bestalde, bat dator entziklopedietan, *Argia* aldizkarian edo *Berria* egunkarian, adibidez, ikusten den erabilerarekin; bat dator, halaber, eskola-materialetarako estilo-liburuetan egin den hobespenarekin.

Erabilera horrek bi abantaila ditu, bestalde:

1- Leku-izenaren egitura konplexuetan (izenlagunen bat dagoenean), izen-sintagmaren eraketa argiagoa da. Adibidez:

Hego-mendebaldeko Afrika Alemana leku-izenari beste barne-ordenazio bat eman nahi izanez gero, badirudi sintagma bihurriagoak edo ez hain gardenak sortuko liratekeela: *Alemaniar Hego-mendebaldeko Afrika?*, *Alemanen Hego-mendebaldeko Afrika?*, *Alemanaren Hego-mendebaldeko Afrika?*; *Hego-mendebaldeko Alemaniar Afrika?*

2- *Belgikar Kongo* hobetsiz gero, sintagma mugatu gisa deklinatzeko bide arriskutsua irekiko litzateke. Hau da: *Kongon bizi da* zuzena da, eta **Kongoan bizi da* ez da zuzena; *Kongo Belgikarrean bizi zen* zuzena da, baina ez da komeni **Belgikar Kongoan bizi zen* gisakoei bidea zabaltzea (**Belgikar Kongoa*), zeren, hortik, **Kongoa* forma soilera pasatzeko bidea zabalduko bailitzateke (**Kongoan bizi da*).

Zerrendak

Leku-izen bakoitzean, euskarazko izenaz gainera, gaztelaniazko izena, frantsesezko izena eta ingelesezko izena ere ematen dira.

Euskaltzaindiak 2012ko martxoaren 30ean onartua, Donostian

EUSKARA-ERDARAK ZERRENDA

EUSKARA	GAZTELANIA	FRANTSESA	INGELESA
Aljeria Frantsesa	Argelia francesa	Algérie française	French Algeria
Basutolandia	Basutolandia	Basutoland	Basutoland
Bechuanalandia	Bechuanalandia / Bechuania	Bechuanaland	Bechuanaland
Dahomey	Dahomey	Dahomey	Dahomey
Ekialdeko Afrika Alemana	África Oriental Alemana	Afrique orientale allemande	German East Africa
Ekialdeko Afrika Britainiarra	África Oriental Británica	Afrique orientale britannique	East Africa Protectorate / British East Africa
Ekialdeko Afrika Italiarra	África Oriental Italiana	Afrique orientale italienne	Italian East Africa
Ekialdeko Afrika Portugesa	África Oriental Portuguesa	Afrique orientale portugaise	Portuguese East Africa / Overseas Province of Mozambique
Ekuateore Afrika Frantsesa	África Ecuatorial Francesa	Afrique équatoriale française	French Equatorial Africa
Eritrea Italiarra	Eritrea italiana	Érythrée italienne	Italian Eritrea
Esklaboen Kosta	Costa de los esclavos	côte des Esclaves	Slave Coast

EUSKARA	GAZTELANIA	FRANTSESA	INGELES
Ginea Espainiarra	Guinea Española	Guinée espagnole	Spanish Guinea
Ginea Frantsesa	Guinea Francesa	Guinée française	French Guinea
Ginea Portugesa	Guinea Portuguesa	Guinée portugaise	Portuguese Guinea / Overseas Province of Guinea
Hego Rhodesia	Southern Rhodesia	Rhodésie du Sud	Rodesia del Sur
Hego-mendebaldeko Afrika	África del Sudoeste	Sud-Ouest africain / Afrique du Sud-Ouest	South-West Africa
Hego-mendebaldeko Afrika Alemana	África del Sudoeste Alemana	Sud-Ouest africain allemand	German South West Africa
Ipar Afrika Italiarra	África Septentrional Italiana	L'Afrique du Nord italienne	Italian North Africa
Ipar Rhodesia	Rodesia del Norte	Rhodésie du Nord	Northern Rhodesia
Kamerun Alemana	Camerún Alemán	Cameroun allemand / colonie allemande du Cameroun	German Cameroon
Kamerun Frantsesa	Camerún francés	Cameroun français / Cameroun oriental	French Cameroons
Kongo Belgikarra	Congo Belga	Congo Belge	Belgian Congo

EUSKARA	GAZTELANIA	FRANTSESA	INGELESA
Kongo Frantsesa	Congo francés	Congo français	French Congo
Kongoko Estatu Burujabea	Estado Libre del Congo / Estado Independiente del Congo	État indépendant du Congo	Congo Free State
Libia Italiarra	Libia italiana	Libye italienne	Italian Libya
Marokoko Protektoratu Espainiarra	Protectorado español de Marruecos	protectorat espagnol du Maroc	Spanish protectorate of Morocco
Marokoko Protektoratu Frantsesa	Protectorado francés de Marruecos	protectorat français du Maroc	French Protectorate of Morocco
Mendebaldeko Afrika Frantsesa	África Occidental Francesa	Afrique-Occidentale française	French West Africa
Mendebaldeko Afrika Portugesa	África Occidental Portuguesa	Afrique-occidentale portugaise	Portuguese West Africa / Portuguese Angola
Nyassalandia	Nyassalandia	Nyassaland	Nyasaland
Orangeko Estatu Librea	Estado Libre de Orange	État libre d'Orange	Orange Free State
Piperbeltz Kosta	Costa de la Pimienta	La Côte du Poivre / Côte des Graines / Côte de Malaguette	Pepper Coast / Grain Coast
Río Muni	Río Muni	Río Muni	Río Muni

EUSKARA	GAZTELANIA	FRANTSESA	INGELESA
Ruanda-Urundi	Ruanda-Urundi	Ruanda-Urundi	Ruanda-Urundi
Sahara Espainiarra	Sáhara Español	Sahara espagnol	Spanish Sahara
Somalia Frantsesa	Somalia Francesa / Somalilandia Francesa	Côte française des Somalis	French Somaliland
Somalia Italiarra	Somalia Italiana	Somalie italienne	Italian Somaliland
Somalilandia Britainiarra	Somalilandia Británica	Somalie britannique / Somaliland britannique	British Somaliland
Sudan Anglo-egiptoarra	Sudán Anglo-Egipcio	Soudan anglo-égyptien	Anglo-Egyptian Sudan
Sudan Frantsesa	Sudán Francés	Soudan français	French Sudan
Togo Britainiarra / Mendebaldeko Togo	Togo Británico	Togo occidental / Togo(land) britannique	British Togoland
Togo Frantsesa / Ekialdeko Togo	Togo Francés	Togo oriental / Togo français	French Togoland
Togolandia	Togolandia	Togoland	Togoland
Tunisiako Protektoratu Frantsesa	Protectorado francés de Túnez	Protectorat français de Tunisie	French protectorate of Tunisia

EUSKARA	GAZTELANIA	FRANTSESA	INGELESA
Ubangi-Xari	Ubangui-Chari	Oubangui-Chari	Oubangui-Chari / Ubangi-Shari
Urre Kosta	Costa de Oro	Côte-de-l'Or	Gold Coast
Urre Kosta Britainiarra	Costa de Oro británica / Costa de Oro	Côte-de-l'Or	British Gold Coast
Volta Garaia	Alto Volta	Haute-Volta	Upper Volta

GAZTELANIA-EUSKARA ZERRENDA

GAZTELANIA	EUSKARA
África del Sudoeste	Hego-mendebaldeko Afrika
África del Sudoeste Alemana	Hego-mendebaldeko Afrika Alemana
África Ecuatorial Francesa	Ekuatore Afrika Frantsesa
África Occidental Francesa	Mendebaldeko Afrika Frantsesa
África Occidental Portuguesa	Mendebaldeko Afrika Portugesa
África Oriental Alemana	Ekialdeko Afrika Alemana
África Oriental Británica	Ekialdeko Afrika Britainiarra
África Oriental Italiana	Ekialdeko Afrika Italiarra
África Oriental Portuguesa	Ekialdeko Afrika Portugesa
África Septentrional Italiana	Ipar Afrika Italiarra
Alto Volta	Volta Garaia
Argelia francesa	Aljeria Frantsesa
Basutolandia	Basutolandia
Bechuanalandia / Bechuania	Bechuanalandia
Camerún Alemán	Kamerun Alemana
Camerún francés	Kamerun Frantsesa
Congo Belga	Kongo Belgikarra
Congo francés	Kongo Frantsesa
Costa de la Pimienta	Piperbeltz Kosta
Costa de los esclavos	Esklaboen Kosta
Costa de Oro	Urre Kosta
Costa de Oro británica / Costa de Oro	Urre Kosta Britainiarra
Dahomey	Dahomey
Eritrea italiana	Eritrea Italiarra
Estado Libre de Orange	Orangeko Estatu Librea
Estado Libre del Congo / Estado Independiente del Congo	Kongoko Estatu Burujabea
Guinea Española	Ginea Espainiarra
Guinea Francesa	Ginea Frantsesa
Guinea Portuguesa	Ginea Portugesa
Libia italiana	Libia Italiarra
Nyasalandia	Nyassalandia
Protectorado español de Marruecos	Marokoko Protektoratu Espainiarra
Protectorado francés de Marruecos	Marokoko Protektoratu Frantsesa

GAZTELANIA	EUSKARA
Protectorado francés de Túnez	Tunisiako Protektoratu Frantsesa
Río Muni	Río Muni
Rodesia del Norte	Ipar Rhodesia
Ruanda-Urundi	Ruanda-Urundi
Sáhara Español	Sahara Espainiarra
Somalia Francesa / Somalilandia Francesa	Somalia Frantsesa
Somalia Italiana	Somalia Italiarra
Somalilandia Británica	Somalilandia Britainiarra
Southern Rhodesia	Hego Rhodesia
Sudán Anglo-Egipcio	Sudan Anglo-egiptoarra
Sudán Francés	Sudan Frantsesa
Togo Británico	Togo Britainiarra / Mendebaldeko Togo
Togo Francés	Togo Frantsesa / Ekialdeko Togo
Togolandia	Togolandia
Ubangui-Chari	Ubangi-Xari

FRANTSESA-EUSKARA ZERRENDA

FRANTSESA	EUSKARA
Afrique équatoriale française	Ekuatore Afrika Frantsesa
Afrique orientale allemande	Ekialdeko Afrika Alemana
Afrique orientale britannique	Ekialdeko Afrika Britainiarra
Afrique orientale italienne	Ekialdeko Afrika Italiarra
Afrique orientale portugaise	Ekialdeko Afrika Portugesa
Afrique-Occidentale française	Mendebaldeko Afrika Frantsesa
Afrique-occidentale portugaise	Mendebaldeko Afrika Portugesa
Algérie française	Aljeria Frantsesa
Basutoland	Basutolandia
Bechuanaland	Bechuanalandia
Cameroun allemand / colonie allemande du Cameroun	Kamerun Alemana
Cameroun français / Cameroun oriental	Kamerun Frantsesa
Congo Belge	Kongo Belgikarra
Congo français	Kongo Frantsesa
côte des Esclaves	Esklaboen Kosta
Côte française des Somalis	Somalia Frantsesa
Côte-de-l'Or	Urre Kosta
Côte-de-l'Or	Urre Kosta Britainiarra
Dahomey	Dahomey
Érythrée italienne	Eritrea Italiarra
État indépendant du Congo	Kongoko Estatu Burujabea
État libre d'Orange	Orangeko Estatu Librea
Guinée espagnole	Ginea Espainiarra
Guinée française	Ginea Frantsesa
Guinée portugaise	Ginea Portugesa
Haute-Volta	Volta Garaia
La Côte du Poivre / Côte des Graines / Côte de Malaguette	Piperbeltz Kosta
L'Afrique du Nord italienne	Ipar Afrika Italiarra
Libye italienne	Libia Italiarra

FRANTSESA	EUSKARA
Nyassaland	Nyassalandia
Oubangui-Chari	Ubangi-Xari
protectorat espagnol du Maroc	Marokoko Protektoratu Espainiarra
Protectorat français de Tunisie	Tunisiako Protektoratu Frantsesa
protectorat français du Maroc	Marokoko Protektoratu Frantsesa
Rhodésie du Nord	Ipar Rhodesia
Rhodésie du Sud	Hego Rhodesia
Río Muni	Río Muni
Ruanda-Urundi	Ruanda-Urundi
Sahara espagnol	Sahara Espainiarra
Somalie britannique / Somaliland britannique	Somalilandia Britainiarra
Somalie italienne	Somalia Italiarra
Soudan anglo-égyptien	Sudan Anglo-egiptoarra
Soudan français	Sudan Frantsesa
Sud-Ouest africain / Afrique du Sud-Ouest	Hego-mendebaldeko Afrika
Sud-Ouest africain allemand	Hego-mendebaldeko Afrika Alemana
Togo occidental / Togo(land) britannique	Togo Britainiarra / Mendebaldeko Togo
Togo oriental / Togo français	Togo Frantsesa / Ekialdeko Togo
Togoland	Togolandia

INGELESA-EUSKARA ZERRENDA

INGELESA	EUSKARA
Anglo-Egyptian Sudan	Sudan Anglo-egiptoarra
Basutoland	Basutolandia
Bechuanaland	Bechuanalandia
Belgian Congo	Kongo Belgikarra
British Gold Coast	Urre Kosta Britainiarra
British Somaliland	Somalilandia Britainiarra
British Togoland	Togo Britainiarra / Mendebaldeko Togo
Congo Free State	Kongoko Estatu Burujabea
Dahomey	Dahomey
East Africa Protectorate / British East Africa	Ekialdeko Afrika Britainiarra
French Algeria	Aljeria Frantsesa
French Cameroons	Kamerun Frantsesa
French Congo	Kongo Frantsesa
French Equatorial Africa	Ekuatore Afrika Frantsesa
French Guinea	Ginea Frantsesa
French Protectorate of Morocco	Marokoko Protektoratu Frantsesa
French protectorate of Tunisia	Tunisiako Protektoratu Frantsesa
French Somaliland	Somalia Frantsesa
French Sudan	Sudan Frantsesa
French Togoland	Togo Frantsesa / Ekialdeko Togo
French West Africa	Mendebaldeko Afrika Frantsesa
German Cameroon	Kamerun Alemana
German East Africa	Ekialdeko Afrika Alemana
German South West Africa	Hego-mendebaldeko Afrika Alemana
Gold Coast	Urre Kosta
Italian East Africa	Ekialdeko Afrika Italiarra
Italian Eritrea	Eritrea Italiarra
Italian Libya	Libia Italiarra
Italian North Africa	Ipar Afrika Italiarra

INGELESA	EUSKARA
Italian Somaliland	Somalia Italiarra
Northern Rhodesia	Ipar Rhodesia
Nyasaland	Nyassalandia
Orange Free State	Orangeko Estatu Librea
Oubangui-Chari / Ubangi-Shari	Ubangi-Xari
Pepper Coast / Grain Coast	Piperbeltz Kosta
Portuguese East Africa / Overseas Province of Mozambique	Ekialdeko Afrika Portugesa
Portuguese Guinea / Overseas Province of Guinea	Ginea Portugesa
Portuguese West Africa / Portuguese Angola	Mendebaldeko Afrika Portugesa
Río Muni	Río Muni
Rodesia del Sur	Hego Rhodesia
Ruanda-Urundi	Ruanda-Urundi
Slave Coast	Esklaboen Kosta
South-West Africa	Hego-mendebaldeko Afrika
Spanish Guinea	Ginea Espainiarra
Spanish protectorate of Morocco	Marokoko Protektoratu Espainiarra
Spanish Sahara	Sahara Espainiarra
Togoland	Togolandia
Upper Volta	Volta Garaia